

**ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE
„GEORGE BARIȚIU”
CLUJ-NAPOCA**

ROMÂNII DIN SĂTMAR ÎN REVOLUȚIA DIN 1848-1849

-rezumat-

**COORDONATOR DE DOCTORAT,
Cercetător științific I dr. GELU NEAMȚU**

**Doctorand
AUREL POP**

**CLUJ-NAPOCA
2016**

Românii din Sătmar în Revoluția din 1848-1849

Rezumat

Cuvinte cheie: comitatul Sătmar, Revoluția din 1848-1849, război național 1848-1849, folclor, români, maghiari, solidaritate, conflict

Prin lucrarea *Românii din Sătmar în Revoluția din 1848-1849*, propun amplificarea cercetării documentelor existente în arhivele din județul Satu Mare și a celor existente în zonele limitrofe județului, recuperarea unor documente olografice aflate în colecții private, descoperirea unor noi dovezi, pe lângă cele existente. Toate acestea au dat posibilitatea reconstituirii unor clișee din istoria acestor locuri, la jumătatea secolului al XIX-lea, înainte și după revoluția pașoptistă. Aplicarea cu maximă seriozitate asupra acestui subiect și tratarea acestuia rezultă atât din importanța evenimentelor succedate în acest colț de țară, cât și modul de recepție a celor prezenți. Ținutul aflat în cercetare a fost și este un spațiu multicultural și multietnic, cu toate că populația majoritară erau români clasa dominantă, minoritatea maghiară nu acceptau acest aspect impunându-se în această perioadă, fapt repetat dar fără succes până în zilele noastre. Literatura de specialitate fixată cu un secol înainte și după evenimentul de maximă importanță, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, a tratat și tratează în paginile ei istoria acestui ținut din toate punctele de vedere: etnografic, istoric, artistic, lingvistic, cultural, scrierea bilingvă îndrăznind să revednice în unele cazuri instituțional, ignorând uneori însemnele naționale ale statului unitar român. Cu toate că ei ne socoteau un popor minoritar în acest ținut, realitatea era alta. De fiecare dată românii fiind un popor tolerant le-a trecut cu vederea ieșirile lor, Ajunși la capătul răbdării românii și-au impus de nenumărate ori dorința de a fi liberi. Au dovedit acest fapt prin faptele de vitejie a celor din comunității locale. Efortul de maghiarizare a populației din Sătmar de către minoritarii unguri a fost zădarnic. Au fost cazuri în care au reușit într-o oarecare măsură să-și împlinească visul, dar portul și obiceiurile strămășești au fost elementul fundamental dovedind că românii au fost și-au rezistat aici în ciuda tuturor vicisitudinilor.

Lucrarea, *Români din Sătmar în Revoluția din 1848-1849*, cuprinde aspecte și idei împărtășite la Adunările de la Blaj, desfășurarea cronologică a evenimentelor, implicarea factorilor de decizie în soluționarea conflictului, legătura dintre populația existentă în ținutul Sătmarului cu masele populare din zonele limitrofe, rolul presei în propagarea aspectelor existente în sânul maselor, alte aspecte care alături de unele particularități din zona supusă cercetării fac parte integrantă a Revoluției pașoptiste din Transilvania. Deși aflat din punct de vedere geografic la marginea principatului, Sătmarul din punct de vedere administrativ a fost parte integrantă a Parțiumului în perioada supusă analizei. Pentru a înțelege mai bine evenimentele nu putem face abstracție de acest aspect. În lucrare vom prezenta în unele cazuri de solidaritate a românilor cu ungurii minoritari care au luptat în unele localități pentru aceeași cauză. Redarea în lucrare a credinței înrădăcinată adânc în conștiința națională a stat de veacuri mărturie că românii au fost solidari cu toți românii de peste Carpați. Erau cazuri în care aceste relații de solidaritate aveau țeluri comune. Lucrarea *Românii din Sătmar în Revoluția din 1848-1849*, cuprinde șaptesprezece capitole unele cuprinzând subcapitolele în care sunt tratate pe baza unei cercetări aspectele petrecute în perioada supusă analizei.

Capitolul I, sau partea introductivă a lucrării redă momentele din viața comunității. Formarea unei pătri de intelectuali în apusul Europei a dus la coagularea intereselor locale prin elita comunității: preoți, dascăli, avocați care au sprijinit la început mișcările culturale ale românilor. Dându-și seama populația de rând au înțeles că fără sprijinul lor, elita locală n-au sorți de izbândă. În multe cazuri sprijinul tacit a dus la victorii în fața celor care îi asupreau. Noul val al tinerilor din Sătmar aflat la studii la Blaj au dat o rază de speranță în lupta pentru libertate a sătmărenilor. Au fost cazuri în care unii fruntași după încheierea evenimentelor au fost târâți prin procese politice. Din prefața lucrării se poate deduce ușor efortul redării cu sinceritate față de adevărul istoric a evenimentelor desfășurate înainte și după perioadă revoluției pașoptiste. Am justificat, argumentând atât subiectul lucrării cât și sursele de informare utilizate: documente de arhivă, facsimiluri, surse editate și inedite, lucrări de creație populară și literatură cultă, schițe, etc..

Tema pusă-n discuție, referitoare la românii din Sătmar în revoluția din 1848-1849, o v-om dovedi prin documente. Din lucrarea prezentată rezultă clar că acest ținut a fost locuit de români din cele mai vechi timpuri. Tradițiile, obiceiurile și limba dovedesc acest lucru, cu toate că până în zilele noastre istoriografia maghiară încearcă să dovedească contrariu. Trădarea de către unguri a idealurilor revoluției pașoptiste, cruzimea manifestată față de populația românească în unele localități ale Sătmarului sunt dovedite pe parcursul lucrării. Masacrele din timpul războiului civil din 1849, stau mărturie și azi în memoria românilor. Locurile acastaurilor în care românii și-au dat viața n-au fost uitate. Spânzurătorile de pe marginea drumurilor au îngrozit Europa. Dorința de a repeta cruzimile comise în anul 1849, recidivată în anul 1940, și tentativele din perioada postdecembristă mai zace în mintea unora în vederea câștigării unui capital politic.

Motivele care au stat la alegerea și aprofundarea acestei teme: „*Românii din Sătmar în Revoluția din 1848-1849*” se bazează pe unele aspect distincte față de alte lucrări existente în literatura de specialitate. Atât perioada istorică cât și spațiul nord-vestic al Transilvaniei, acest ținut al Sătmarului nu a fost cercetat, decât într-o mică măsură, fiind o zonă cu anumite particularități, deși era în mare parte locuită de români. Distrugerea unor documente de către unguri pentru ca atrocitățile săvârșite de către ei să nu fie cunoscute de generațiile viitoare au făcut ca accesul la izvoarele istorice să fie în unele cazuri imposibil de realizat, deoarece istoricii maghiari au și azi unele rețineri privind accesul cercetătorilor români în arhivele lor. Practic vorbind la ora actuală nu exista nicio lucrare distinctă care să abordeze această temă din ținutul Sătmarului. Un alt motiv care stă la baza acestei lucrări, sunt poziția istoricilor din Ungaria care s-au aplicat asupra perioadei supusă cercetării. Teme privind participarea românilor din ținutul Sătmarului la evenimentele din anul 1848-1849, nu i-au preocupat pe istoricii maghiari, cu toate că administrativ dar și teritorial la acea vreme Sătmarul era anexat Ungariei. Totuși în unele articole apărute sporadic, fiind total diferită față de cea a istoricilor români. Dificultățile de surse inedite și editate de care aminteam, lasă urme adânci în rezolvarea acestei teme privind respectarea adevărului istoric. Acest aspect e simțit în majoritatea zonelor transilvănene dar și în celelalte provincii românești. Românii s-au deșteptat după cele petrecute în 1848-1849, după tragediile de la Ip și Trăznea din 1940, după evenimentele petrecute în 1990 la Târgu Mureș, motiv pentru care trebuie să ne cunoaștem bine cele trei momente ale

istoriei menționate mai sus. Prin toate mijloacele încearcă să aducă în prim plan, efectele celor trei momente ale istoriei: consecințele revoluției pașoptiste, atrocitățile comise în 1940 și focarele moccite în timpul totalitarismului, aprinse după evenimentele din decembrie 1990.

În lucrare s-au urmărit mai multe obiective prioritare: scoaterea la lumină a principalelor aspecte în ordine cronologică a revoluției de la 1848-1849, din ținutul Sătmarului; prezentarea unor clișee din punctele ferbinți ale zonei cercetate din acea perioadă, solidaritatea populației minoritare ungurești cu majoritatea românească din ținutul Sătmarului, rolul presei din preajma revoluției și după revoluția din 1848-1849, prezentarea statistică a comunității românești din Sătmar din timpul și după revoluția de la 1848-1849. Implicarea preoților în desfășurarea evenimentelor au fost urmărite pe tot parcursul lucrării. N-au fost uitate suferințele celor asupriți de proprietarii de pământuri din ținutul Sătmarului. Din documentele cercetate s-a urmărit evidențierea pierderilor materiale și umane din rândurile populației românești și ungurești din acest ținut. Consecințele maghearizării forțate în spațiul multiethnic al Sătmarului, zbaterea unor personalități de-a scăpa de acest fenomen este un alt obiectiv pe care l-am considerat important în viața locuitorilor. Consecințele celor implicați în viața comunității după încheierea revoluției de la 1848-1849.

S-a urmărit în mare măsură aspectele pozitive din viața comunități românești în speciale după revoluția de la 1848-1849. S-a evidențiat în lucrare condițiile eliberării din iobăgie a românilor și maghiarilor din ținutul Sătmarului. Pași parcursi în structura demografică într-un spațiu multiethnic și multiconfesional, raportul dintre populația majoritară românească și celelalte etnii din zonele limitrofe. O importanță deosebită i-a fost dată organizării din punct de vedere religios a cultelor din ținutul Sătmarului cu precădere cel greco-catolic și ortodox, rolul important al preoților în păstrarea indentității: confesionale, lingvistice și a culturii tradiționale din Sătmar. N-au fost neglijate organizarea și desfășurarea rețelei școlare din ținutul Sătmarului, făuritori de adevărate societăți de lectură în graiul românesc. Relația dintre preot, școală și comunitate pe deoparte și administrația locală au progresat în timp într-un mod pozitiv, datorită insistențelor unor personalități, care azi sunt date uitării.

Toate capitolele și subcapitolele aceste lucrări au la bază cercetarea documentelor oferite publicului și specialiștilor. Anexele acestei lucrări scot la iveală corectitudinea și modul de interpretare al acestora de către autorul lucrării ilustrând în acest mod trecutul românilor din ținutul Sătmarului. Trebuie remarcat un aspect inedit al perioadei istorice puse-n discuție: solidaritatea dintre români și unguri aflați în fața urgiei. Sătmarul vremurilor pașoptiste cunoaște trei poli ai rezistenței: cel al românilor de la Medieșu Aurit, cel al ungarilor de la Hodod și cel al localităților din zona Careiului în care românii și ungurii au trăit secole de-a rândul împreună.

Viața acestor locuitori dusă în timpul și după revoluția din 1848-1849, din anumite puncte de vedere are reflecție până în zilele noastre. Cunoașterea de către generațiile viitoare ale aspectelor petrecute în timpul revoluției de la 1848, dar mai ales din timpul războiului civil din 1849 din Transilvania, în special din Sătmar sunt necesare prin prisma evitării unor asemenea evenimente. Dimensiunile acelor evenimente petrecute atât prin fapte cât și prin

discursuri aduse până în zilele noastre prin mass - media și alte mijloace de comunicare fac să țină mereu trează populația din Sătmar.

Capitolul II, *Aspectele geografice și istorice ale Regiunii de Nord, inclusiv ale „părților ungurene”*, în perioada anilor 1848-1849, sunt prezentate situația existentă în perioada cercetată din punct de vedere cadastral, precum și modul de organizare politico-administrativ a spațiului cercetat.

Capitolul III, *Scurtă incursiune istorică privind rolul presei din preajma și după anul 1848*, în acest capitol am abordat o tematică extrem de importantă în configurația revoluției înainte și după anul 1848-1849 din Sătmar. Rolul presei din acest spațiu, legăturile prin corespondență a cărturarilor și preoților cu publicațiile apărute în zonele limitrofe, părților ungurene au dus la cunoașterea pulsului evenimentelor dinaintea declanșării acestora, în timpul și după încheierea procesului revoluționar. Presa apărută-n Transilvania și cunoscută în spațiul sătmărean a format caractere în lupta angajată pentru scuturarea jugului asupritor, a păstrării identității naționale.

Fiecare publicație apărută în acea perioadă a fost pusă în slujba idealului național. Fiecare colaborator din părțile sătmărene a fost un luptător politic, un combatant în lupta pentru libertatea și unitatea națională. Convețuirea interetnică în spațiul sătmărean, evidențierea prin articolele publicate de către corespondenții sătmăreni a situației existente, frământările dintre clase erau scoase în evidență prin strădania celor care aveau puterea și curajul să prezinte comunității realitățile în care trăiau. Rolul publicațiilor lui George Barițiu, apărute și distribuite în toată Transilvania, inclusiv în părțile sătmărene n-au făcut altceva decât să mențină comunitatea trează cu mersul evenimentelor. Publicațiile au fost liantul dintre tribuni și masele populare. Gazetele transilvane au fost singura poartă spre lume prin care corespondenții sătmăreni comunicau mulțimii situația existentă în acest spațiu.

Capitolul IV. *Ținutul Sătmarului în perioada premergătoare revoluției de la 1848-1849*, am abordat unele aspecte stric referitoare „părților ungurene” privind situația din toate punctele de vedere premergătoare revoluției de la 1848-1849: răspândirea veștilor privind întâlnirile de la Blaj, situația creată în zonele limitrofe comitatului Sătmar, măsurile luate de autorități privind restricțiile impuse maselor, represiunile luate de autorități, rolul preoților adus pe tot parcursul procesului revoluționar din Sătmar, participarea delegației sătmărene la Blaj și consecințele tuturor acestor aspecte.

Capitolul V. *Sătmarul în contextul marilor evenimente ale anului 1848*, abordează aspecte ale situației existente în acel moment în cele trei spații: european, transilvan și sătmărean. Trecut sub negura uitării, anul 1848 e amintit doar de cercetători în lucrările lor. Evenimentele petrecute la 1848 în istoriografia europeană sunt punctate uneori tendențios. În special istoriografia maghiară ne prezintă o altă față a evenimentelor denaturând adevărul istoric. Mai mult, documentele existente în arhivele ungurești câte au mai rămas nu sunt puse la dispoziția publicului. Circulația cărților vechi în spațiul european e greoaie.

Mișcarea revoluționară la nivel european a fost creată din diferența din punct de vedere politic, economic, și social dintre statele existente la acea vreme în Europa. Nemulțumirile acumulate datorită unor abuzuri, nelegiuiri și erori politice au produs scânteia revoluționară care a cuprins repede întreaga Europă. Principalele capitale europene erau împânzite de revoluționari care își prezenta ideile comune pentru „*libertate, egalitate și frățietate*”. Asuprite de imperiile hasburgic, țarist și otoman neamurile se luptau pentru cucerirea independenței și formarea de state naționale.

Poziția Ungariei era diferită față de principalele puncte ale revoluției din alte state europene. Ungaria își dorea integritatea totală, asigurarea folosirii absolute a limbii maghiare fapt la care râvnește până în zilele noastre. Scopurile generale revoluției la nivel european indiferent în ce programe au fost incluse, au avut un caracter unitar. Toate au derivat din concepte colective sociale și naționale ale aceluiaș neam.

Procesul revoluționar transilvan în special cel din Transilvania de Nord, din perioada revoluției pașoptiste trebuie să avem în vedere condițiile social-politice și economice, premergătoare actului revoluționar începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Facem această cuvenită precizare întrucât acest nordic spațiu transilvan, inclusiv „părțile ungurene” au unele particularități geografice, administrative și social-economice total diferite de cele ale principatului Transilvania. Toate aceste cauze vin să întregescă cauzele generale care au stat la baza declanșării evenimentelor revoluționare, anului ale 1848.

Sațiul nordic transilvan, împărțit din punct de vedere administrativ în comitate și districte. În asemenea condiții ținutul Sătmarului aparținea Ungariei, lupta românilor pentru libertate se adâncește tot mai mult. Vestea abolirii iobăgiei a cuprins întreaga Transilvanie, dar reformele inițiate de revoluționarii unguri urmăreau doar interesele maghiarimii, nu ale națiunilor existente. Au urmat represalii asupra celor care se-npotriveau noilor stări de lucru. Nobilimea maghiară își dorea cu orice preț unificarea Ungariei cu Transilvania. Cu toate că ideea unității naționale a românilor a fost auzită puternic pe Câmpia Libertății de la Blaj, acest fapt „Vrem să ne unim cu țara” s-a împlinit abia peste câteva decenii. Ecolul ideii unității naționale exprimate la Blaj n-a trecut neobservat în „părțile ungurene”, ideile cuprinse în programul revoluției au pătruns adânc în sufletul românilor din ținutul Sătmarului, acestea fiind aduse de către românii din Sătmar care au participat la Adunările de la Blaj, dar și prin periodicile vremii.

Primăvara libertății românilor din Sătmar a fost umbrită de acte de teroare: bății, întemnițări, spânzurători, etc. Răzvrătirea maselor populare indiferent de naționalitate din Transilvania au dus la confruntări cu armata maghiară. Toamna sângeroasă din 1848 a declanșat războiul civil din 1849. Planul național pentru apărarea drepturilor românilor cu arma-n mână prinde contur la care se alătură națiunile conlocuitoare. Adunați pentru a treia oară la Blaj românii nu recunosc unirea principatului Transilvania cu Ungaria. Lupta pentru instituirea administrației românești continuă. Prin dimensiunile din punct de vedere geografic, prin perioada de timp, prin violențele săvârșite, prin sacrificiul uman și material românii transilvănenii au scris o pagină glorioasă în istoria neamului românesc.

Românii din Sătmar n-au stat nepăsători la tot ce se petrece în Europa și Transilvania, astfel, că unele din componentele programului revoluționar au avut un caracter specific locului, acestea au contribuit împreună, regăsindu-se în voința participanților exprimată în Adunările de la Blaj. Documentele existente reflectă acest fapt. Situația creată în Sătmar și împrejurimile acestuia au dat semne de neliniște în rândul autorităților de teamă că nu vor putea stăpâni furia maselor. Vin semnale din partea autorităților centrale privind preîntâmpinarea unor nemulțumiri în sânul maselor. Protestele românilor din Medieșu Aurit ale ungarilor de la Hodod, solidaritatea dintre români și unguri din alte localități ale Sătmarului în fruntea cărora s-au evidențiat unii preoți și credincioși din parohiile acestora. În acest sens stau dovadă anexele acestei lucrări.

Capitolul VI, *Românii din Sătmar implicați în revoluția pașoptistă* Români din Sătmar implicați în revoluția pașoptistă. Acest capitol cuprinde subcapitole distincte: focarele țăranilor români de la Medieșu Aurit, acțiunile țăranilor maghiari de la Hodod și solidaritatea dintre români și unguri în țelul lor comun: desființarea iobăgiei, alături de alte cerințe ale protestatarilor.

Capitolul VII, *Pleiada unor sătmăreni ridicați din anonim la rang de conducători a mișcărilor revoluționare locale*. Plângerile repetate ale clasei asuprite n-au fost soluționate de factorii de decizie. Acest aspect a dus la ridicarea din rândul mulțimii a unor lideri capabili să soluționeze problemele maselor răsculate. Au fost cazuri în care acești lideri au sfârșit tragic datorită unor trădări.

Capitolul VIII. *Prezența sătmărenilor la Adunările de la Blaj*. În acest capitol am tratat fruntașii mișcării naționale a românilor sătmăreni din perioada pașoptistă participanți la Adunările de la Blaj. Precizez că eforturile românilor sătmăreni precum și evoluția tuturor mișcărilor desfășurate în ținutul Sătmarului din perioada pașoptistă n-au fost izolate, ci au facut parte din climatul luptei naționale a românilor din secolul al XIX-lea. Preocupările intelectualilor români din Sătmar care au fost mânați de înaltul patriotism, exponenți ai dorinței tuturor românilor din comitatul Satu Mare. Documentele vremii confirmă prezența la Adunările de la Blaj a protopopilor: Petru Bran, un sătmărean ilustru în procesul revoluționar, apoi Ioan Pop Sudureanu, militant de seamă a popularizării hotărârilor adoptate la Adunarea din 3/15 mai de la Blaj; Dumitru Coroianu prezență activă printre delegații sătmăreni preotul Ioan Costea din Supuru de Sus participant la primele două adunări, Gheorghe Filep, preotul Ioan Galu voluntarul în oastea lui Avram Iancu - conducătorul de ceață Grigore Bereș cu toții port drapel al luptei pentru libertate națională

Capitolul IX, *Rolul determinant al vicarului Alexandru Șterca Șuluțiu înainte și după evenimentele anilor 1848-1849, în ținutul Sătmarului*. Acest capitol cuprinde subcapitole în care sunt prezentate contribuția și rolul determinant al vicarului Alexandru Șterca Șuluțiu în toată perioada mișcării revoluționare din ținutul Sătmarului. Implicarea în procesul revoluționar prin încercarea de împăcare a taberelor aflate în conflict, apoi demascarea abuzurilor săvârșite de autorități, eșecul acestuia de-a intra în Dieta de la Pesta, a dus la neînțelegeri cu superiorii lui, cu toate acestea nu și-a pierdut încrederea în tineri, contribuind la solidaritatea dintre români și maghiari în țelul lor comun privind câștigarea unor drepturi.

Capitolul X, *Mișcările revoluționare iau amploare. Recunoașterea oficială a războiului civil*. Subcapitolele acestui capitol sunt analizate pe baza unor documente privind teama autorităților despre procesul evolutiv al mișcării revoluționare din ținutul Sătmarului. În acest sens s-au instituit diverse instrumente de represiune: temnița, acastaurile, și măceluri. Organizarea unor adunări privind conștientizarea maselor populare despre efectele și consecințele actului revoluționar a dus la solidaritatea celor asupriți. Autoritățile intră în panică, caută sub diferite forme învrăjbirea revoluționarilor. Sunt aplicate măsuri dure împotriva răsculaților. Se încearcă o pacificare între părți, dar fără izbândă. Autoritățile sunt nevoite să recunoască războiul civil. Pierderile umane și materiale în ambele tabere sunt mari. Intervenția armatelor rusești pune capăt conflictului.

Capitolul XI . *Ecoul evenimentelor petrecute la 1848-1849, în Sătmar relatate de corespondenții sătmăreni în presa vremii* am prezentat corespondenții sătmăreni de-a lungul vremurilor care au făcut posibilă cunoașterea aspectelor petrecute în perioada pașoptistă a evenimentelor din acest spațiu nord-vestic al țării. Multe din articolele trimise din acest spațiu de către cărturari români, adevărați patrioți, reprezentanți de seamă ai năzuințelor tuturor românilor din comitatul Satu Mare au scos la iveală aportul autorilor acelor articole pe care l-au pus la temelie cultura din perioada începutului modernizării acestui spațiu aflat sub stăpânire. Însuși George Barițiu era preocupat de modul de promovare a limbii și culturii românești din întregul Sătmar. Îndeplinesc o îndatorire față de generațiile viitoare prin prezentarea biografiilor acelor corespondenți. Prin conținutul scrisorilor adresate periodicilor lui George Barițiu avem posibilitatea cunoașterii unei perioade a gândirii și preocupărilor celor din Sătmar. Pătrunderea pe diverse căi a periodicilor lui George Barițiu după revoluția de la 1848-1849, au dus la schimbări majore atât pe plan politic dar mai ales cultural. Acest fapt influențează considerabil poziția corespondenților sătmăreni. Schimbul de scrisori dintre George Barițiu și corespondenții sătmăreni privind aspectele din timpul revoluției pașoptiste precum și următoarele etape au scos la lumină o serie de completări privind aspectele petrecute în zona Sătmarului. Din scrisorile primite de George Barițiu privite din punct de vedere tematic se poate ușor observa și contribuția corespondenților sătmăreni, așa că problemele existente în spațiul românesc s-au delurat cu unele particularități și în ținutul Sătmarului. Conținutul scrisorilor corespondenților sătmăreni n-au făcut altceva decât să completeze aria problematicii românești cu informații prețioase din aceste ținuturi, contribuind astfel la bogatul tezaur cultural național. După modul de adresare a corespondenților sătmăreni în scrisori se poate deduce ușor relațiile dintre fiecare corespondent și George Barițiu. Pentru o cunoaștere mai detaliată a revoluției de la 1848, unii cărturari sătmăreni s-au adresat publicației „Familia” apărute la Oradea. Distanța față de unele localități în special din zona Careiului i-au determinat acest fapt, fiind într-un fel mai accesibile. Astfel vom întâlni nume noi care să reflecte prin creațiile lor istorice sau literare aspecte din perioada revoluției de la 1848.

Capitolul XII. *Revoluția de la 1848, sursă de inspirație a românilor sătmăreni, oglindită în folclor și literatura cultă*, subcapitolele acestui capitol tratează contribuția cărturarilor sătmăreni având ca subiect al lucrărilor apărute, revoluția de la 1848-1849. Fiecare perioadă a istoriei își are manifestările ei bine conturate cu un anumit scop, cu specificul impus de zona în care creatorul popular își duce traiul. Acest fapt nu e trecut cu vederea cu una cu două și odată fixat în conștiința sa îl transmite generației următoare prin viu grai. În asemenea împrejurări,

folclorul și literatura română din Sătmar la 1848, cu toate cele întâmplate în acea vreme; bune dar mai ales rele intră în circuitul creației orale și culte fixând etapizat în cele trei provincii românești interesul pentru patrimoniul cultural popular. Specialiștii au indentificat în parte specificul fiecărui provincii. Toate acestea marchează perioada pusă în discuție prin diferite forme de exprimare ca o realitate istorică într-un spațiu geografic al fenomenului. Făcând o radiografie asupra întregii arii geografice locuită de români vom observa că influențele străine nu au fost asimilate în totalitate datorită nesecatului izvor al culturii populare. Cărturarii Sătmarului se integrează în număr tot mai mare în procesul de dezvoltare a națiunii și implicit în lupta pentru libertate și unitate națională. Încercările de-a edita o publicație a zonei Sătmarului sunt zădarnice, acest aspect se produce abia în perioada interbelică. Sprijinul unor publicații din zonele limitrofe Sătmarului e recepționat cu satisfacție de oamenii de cultură în special de preoții. Paginile unor publicații din spațiile limitrofe certifică contribuția sătmărenilor preocupați de culegerea unor creații populare. Instiționalizarea unor Societăți pe lângă unele instiții școlare reflectă activitatea cărturarilor sătmăreni. Publicarea unor volume proprii denotă că în Sătmar sunt preocupări în redarea sub forma scrisă a creației populare care are ca tematică revoluția de la 1848. Cercetarea și reactivarea în memoria colectivă a comunității a revoluției de la 1848 a eroilor acelor timpuri, legendele, creațiile literare artistice este o datorie a tuturor pentru a le transmite generațiilor viitoare.

Capitolul XIII. *Consecințele luptei revoluționare în viața sătmărenilor* sunt prezentate principalele consecințe ale eforturilor depuse de sătmăreni în luptă alături de toți românii din toate provinciile românești, dovada că actul revoluționar a avut un caracter unitar. Unele puncte ridicate în documentele programatice prezentate la Blaj și dorite de masele populare din Sătmar au fost puse-n practică: preluarea de către iobagi și jelerii eliberați a proprietăților urbariale, desființarea vămilor interioare, liberul schimb comercial a dus o îmbunătățire a vieții sătmărenilor. În plan religios sau făcut pași importanți. Încetinirea procesului de deznaționalizare, înființarea de școli românești de toate gradele au dus la ridicarea gradului de cultură al maselor. În plan economic după Revoluția de la 1848, a luat ființă o serie de unități bancare, sau înființat fundații, iar pe lângă biserici sau creat anumite fonduri cu scop umanitar. Au luat amploare înființarea unor forme asociative pe lângă biserici care sprijineau funcționarea acestora. Școlile confesionale sunt deschise și celor din medii sociale cu venituri mici. Impactul asupra populației din Sătmar e cu mare rezonanțe în timp, încât unele consecințe sunt vizibile până în zilele noastre. De remarcat că azi când ne pândește fenomenul globalizării dar mai ales cel al regionalizării tot mai mulți autori de monografii redau în paginile acestora aspecte uneori inedite din perioada Revoluției de la 1848-1849.

Capitolul XIV. *Semne ale celor care sau jerfit pe altarele revoluției.* Acest capitol cuprinde unele semne ale recunoștinței celor care cu prețul vieții s-au ridicat la luptă împotriva nelegiuirilor de tot felul. Evocarea procesului revoluționar în monografiile locale, redarea notelor paleografice de pe cărțile bisericesti, sau unele aspecte din presă vremii cu diferite ocazii și în special în presa postdecembristă, sunt modalități prin care tânăra generație trebuie să le știe, spre a nu se mai repeta.

Capitolul XV. *Concluzii* - privite, duc cercetările la mai multe puncte importante a lucrării: revoluția de la 1848, reflectă un aspect crucial al neamului românesc, iar sătmărenii

au fost prezenți în toate etapele revoluției. S-au implicat activ în desfășurarea evenimentelor chiar cu prețul vieții. Revoluția de la 1848-1849 din „părțile ungurene” este parte integrantă a revoluției române. Momentul revoluționar pașoptist a dus la tensiuni în relațiile interumane din Transilvania și implicit din Sătmar. Eforturile colaborărilor în presă din perioada pașoptistă a dat roade. Emanciparea maselor au dus la schimbări radicale în structurile administrative, politice și culturale. Apariția noilor structuri au dus la reorganizarea societății într-o societate nouă, clădită prin eliminarea vechilor structuri. Apariția noilor forme de proprietate a dus la diversificarea modului de manifestare a forței de muncă și viață. De la agricultură, singura sursă de existență s-a ajuns la o multitudine de meserii, astfel ducând la dezvoltarea comerțului în zonă.

Capitolul XVI. *Bibliografie selectivă*, lucrarea cuprinde sursele inedite și editate, volume, studii, articole, reviste, și alte documente prezentate într-un mod cronologic în raport cu tematica prezentată, din care rezultă sursele de cercetare pentru tema supusă dezbaterii.

Capitolul XVII. *Anexe explicative și ilustrative prin care susțin unele puncte de vedere cuprinse în lucrare din diferite surse editate* însoțesc conținutul lucrării. Documentele, fascimilurile vizează tematica lucrării. Anexele conțin o multitudine de date, informații inedite și editate, volume, ilustrații, din zonă Sătmarului a perioadei investigate. Anexele parte integrantă a lucrării aduc lumină în elucidarea perioadei de la 1848-1849, pentru cunoașterea istoriei românilor din această parte de țară fapt ce duce la eliminarea unor aspecte negative din perioada supusă cercetării. Cunoașterea istoriei, a cronologiei etapelor Revoluției din „părțile ungurene” e un pas important, dar necesar pentru istoriografie. Perioada supusă analizei trebuie cercetată în continuare, întrucât mai sunt multe necunoscute. Cunoașterea adevărului duce la îmbunătățirea relațiilor dintre români și unguri în ținutul Sătmarului.

CUPRINS

Capitolul I	8
Introducere	8
I.1 Prefață.....	12
I. 2 Argumentarea subiectului și izvoarele de cercetare	25
Capitolul II	27
Aspectele geografice și istorice ale Regiunii de Nord, inclusiv ale „părților ungurene”, în perioada anilor 1848-1849	27
II.1. Regiunea de Nord, inclusiv „părțile ungurene”, din punct de vedere cadastral.....	27
II. 2. Organizarea politico-administrativ.....	28
Capitolul III	30
Scurtă incursiune în istoria presei din preajma anului 1848	30
III. 1. Contribuții cu privire la istoria presei sătmărene din timpul și după Revoluția de la 1848.....	33
III. 2. Periodicele, singura poartă de ieșire a sătmărenilor spre lume.....	34
III.3. „Regele Munților”, oglindit în presa maghiară.....	35
Capitolul IV	38
Ținutul Sătmarului în perioada premergătoare revoluției de la 1848	38
IV.1. Evoluția demografică și structura etnică a populației din Sătmar, înainte și după revoluția de la 1848.....	39
IV. 2. Prevestitoare semne revoluționare.....	40
IV. 3. Situația creată pun pe jar autoritățile locale.....	41
Îndemnuri la calmarea populației.....	41
IV. 4 Primele măsuri luate de autorități	43
Capitolul V	46
Sătmarul în contextul marilor evenimente ale anului 1848	46
V. 1 Revoluția la nivel european.....	47
V. 2 Revoluția din Transilvania	51
V. 3. Germanii unității naționale încolțesc pe Câmpia Libertății	53
V. 4 Revoluția de la 1848-1849 în comitatul Sătmar.....	56
Capitolul VI	58
Românii din Sătmar implicați în revoluția pașoptistă	58
VI.1. Primele revolte și arestarea lui Moise Sora Noac.....	59
VI. 2. Protestele românilor de la Medieșu Aurit.....	63
VI. 3. Protestele maghiarilor din ținutul Sătmarului.....	67
VI. 4. Solidaritatea dintre țărani români și maghiari în timpul mișcărilor revoluționare din Sătmar	69

Capitolul VII.....	71
Pleiada unor sătmăreni ridicați din anonim la rang de conducători a mișcărilor revoluționare locale	71
VII. 1. Ioan Popoviciu-Popescu – 1830-1901	71
VII. 2. Ioan Buteanu – 1821-1849	72
VII. 3. Vasile Buteanu – 1826-1890	74
VII. 4. Atanasie Moț Dâmbu – 1785-1867	74
Capitolul VIII	77
Prezența sătmărenilor la Adunările de la Blaj	77
VIII. 1 Petru Bran – un sătmărean ilustru în procesul revoluționar național de la 1848	78
VIII. 2. Ioan Pop Suduranul, vrednic continuator al luptei duse de înaintașii săi pentru libertate	104
VIII. 3 Dumitru (Demetriu) Coroianu, călăuză spre libertatea românilor sătmăreni.....	106
VIII. 4 Ioan Galu – punte între frunțașii mișcării naționale din acest colț de țară.....	107
VIII. 5 Ioan Costea – preot-martir, victimă a războiului civil din 1849	110
VIII. 6 Filepp George – participant la a treia Adunare de la Blaj alături de românii din zona Careiului.....	112
VIII. 7. Ioan Popdan – semnat al „Proclamației de la Sarcău”	114
VIII.8. Grigore Bereș - „ <i>valah instigator și cap de răscoală</i> ”, exemplu de conducător de ceată sătească	116
Capitolul IX.....	118
Rolul determinant al vicarului Alexandru Șterca Șuluțiu, înainte și după evenimentele anilor 1848-1849,.....	118
în ținutul Sătmarului.....	118
IX. 1 Rolul politic al vicarului Alexandru Șterca Șuluțiu, în actul revoluționar pașoptist	119
IX. 2 Alexandru Șterca Șuluțiu în drumul său la împăratul Ferdinand	119
IX. 3 Formarea gărzilor naționale	120
IX. 4 Refuzul românilor sătmăreni privind înrolarea în gărzile naționale	120
IX. 5 Împăcarea românilor cu ungurii, una din ideile la care vicarul nu renunță	121
IX. 6 Eșecul vicarului Șuluțiu în alegerea sa ca deputat în Dieta de la Pesta	122
IX. 7 Implicarea vicarului Șuluțiu în rezolvarea problemelor iobagilor.....	122
IX. 8 Vicarul Șuluțiu demască abuzurile săvârșite de proprietarii de pământ.....	123
IX. 9 Scânteia răzvrătirilor aprinsă împotriva abuzurilor. Autoritățile iau măsuri capitale ..	124
Capitolul X	126
Mișcărilor revoluționare iau amploare. Recunoașterea oficială a războiului civil	126
X. 1 Comisiile de recrutare intră în acțiune	126
X. 2 Forțați de împrejurări, unii români se înrolau în armata ungarilor	128
X. 3 Instrumentele represiunii: temniță, acastauă, furci, calode și măceluri	129
X. 4 Urban câștigă încrederea românilor și urmările acestui fapt.....	129
X. 5 Adunarea de la Năsăud	130
X. 6 Autoritățile recunosc amploarea războiului civil	131
X. 7 Pacificare eșuată. Depunerea armelor	133
X.8 Pierderi însemnate în ambele tabere	135
Capitolul XI.....	137
Ecoul evenimentelor la 1848-1849 în Sătmar, relatate de corespondenții sătmăreni în presa vremii	137
XI. 1 Moise Sora Noac – 1806-1862	146

XI. 2 George Marchiș – 1836-1884	153
XI. 3 Ioan Boroș – 1850-1937	157
XI. 4 Petru Bran – 1821-1877	160
XI. 5 Vasile Lucaciu – 1852-1922	163
XI. 6 Constantin Alpini – 1809-1846	166
XI. 7 Ioane Marcu – 1831-1886.....	169
XI. 8. Vasile Pățcașiu – 1844-1932	172
XI. 9. Vasile Leșianu – 1845-1904	173
XI. 10 Dimitrie Sfura – 1833-1858.....	175
XI. 11 Iustin Popfiu – 1841-1882	177
XI. 12 Theodor Kövari-Chioreanu – 1818- 1906	177
XI. 13 Vasile Pop – 1829-1878.....	178
XI. 14 Dimitrie Hossu – 1788-1863	179
XI. 15 Ioan Anderco – 1811-1890	179
XI. 16 Demetriu Coroianu de Coruieni și Vima Mică – 1814-1891	180
XI. 17 Vasile Vankay-Vancu – 1818-1881.....	180
XI. 18 Ioan Buteanu – 1821-1849.....	181
XI. 19 Antoniu Băliban – 1867-1947	181
XI. 20 Ignațiu Sabău de Cristelec – 1834-1878.....	182
Capitolul XII	183
Revoluția de la 1848, oglindită în folclor și în literatura cultă, sursă de inspirație a românilor sătmăreni	183
XII.1. Periodicele românești din Transilvania și folclorul.....	184
XII. 2 Folclor și literatură cultă în Sătmar	189
XII. 3. Moise Sora Noac – cărturar implicat în valorificarea și promovarea culturii tradiționale locale.....	190
XII. 4. Paulina Pelle – culegătoare de folclor din zona Codrului	193
XII. 5. Gheorghe Marchiș – autorul nuvelei istorice „Orfanii”	195
XII. 6. Iacob Brândușianu – narator al revoluției pașoptiste din Țara Oașului	201
Capitolul XIII	205
Consecințele luptei revoluționare în viața sătmărenilor	205
Capitolul XIV.....	208
Semne ale celor care s-au jefit pe altarele revoluției.....	208
XIV.1. Revoluția de la 1848-1849, oglindită în paginile monografiilor locale.....	209
XIV.2. Însemnări în cărți cu tematică religioasă existente în ținutul Sătmarului	214
XIV.3. Manifestările românilor și maghiarilor după evenimentele din `89, reflectate în presa locală.....	216
XVI.4. Declarațiile pro și contra a unor politicieni din perioada postdecembristă, aflați cu diverse ocazii în județul Satu Mare, referitor la actul revoluționar 1848	217
XVI.5. Semne ale recunoștinței în amintirea celor care s-au jefit pentru desființarea iobăgiei, pentru libertate și egalitate	219
Capitolul XV	222
Concluzii.....	222
Capitolul XVI.....	224
Bibliografie selectivă	224
XVI.1.Fonduri arhivistice	224
XVI.2. Manuscrise	224
XVI.3. Documente, scrisori șematisme	225
XVI.4. Volume.....	226

XVI.5. Studii, articole.....	229
XVI.6. Reviste:	230
Capitolul XVII.....	232
Anexe explicative și ilustrative prin care susțin unele puncte de vedere cuprinse în lucrare din diferite surse edite.....	232
<u>Anexa 1:</u> Circulara lui Alexandru Șterca Șuluțiu, vicarul Silvaniei, prin care îndeamnă preoții să liniștească poporul.....	232
<u>Anexa 2:</u> Manuscrise. Acte de la 1848	234
<u>Anexa 3:</u> Adresa protopopului districtului Băsăști către preoții din Bîrsău de Sus și Asuaju de Sus, pentru a participa la Adunarea Națională de la Blaj din 3/15 mai 1848	235
<u>Anexa 4:</u> Extrase de ședințe din procesul lui Moise Noak aflate în din arhiva Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca	236
<u>Anexa 5:</u> Circulara vicarului Al. St. Șuluțiu.Nr. 109 die 19 Martie 1848. Arhidiaconuo Ioanni Lobontz	248
<u>Anexa 6:</u> Principalele propuneri ale lui Șuluțiu pe Câmpul Libertății.....	249
<u>Anexa 7:</u> Rezumatul unei scrisori deschise a regelui Ștefan al V-lea, care dăruiește oaspeților din „villa Megyes” aceleași privilegii ca și celorlalți oaspeți ai săi	250
<u>Anexa 8:</u> Scrisoarea lui Ladislau al IV-lea, regele Ungariei care îi întărește negustorului Jan, zis Albas, moșia Heydreh, lângă Sătmar, între satele Medieșu Aurit și Erdeud.....	251
<u>Anexa 9:</u> Scrisoarea regelui Ladislau al IV-lea al Ungariei care dăruiește lui Nicolae voievodul Transilvaniei și comite de Solnoc mai multe moșii lângă Someș, luate de la Andrei, fiul lui Jáko din neamul Kaplony, pentru rea credință.....	252
<u>Anexa 10:</u> Rezumatul latin în actul palatinului Nicolae de Gara, din 13 martie 1409, păstrat în transcrierea capitlului din Alba Iulia, din 1746	253
<u>Anexa 11:</u> Mărturia cantorului-învățător Gheorghe Șereș, originar din Craidorolț, martor ocular al evenimentelor din 1848 din comitatul Sătmar	254
<u>Anexa 12:</u> Patenta acordată de colonelul imperial Urban delegaților trimiși din partea locuitorilor români din Medieșu Aurit și Românești	255
<u>Anexa 13:</u> Dispoziția prim-vicecomitelui comitatului Satu Mare, Eötvös Mihály, trimisă primpretorului Szeöke Károly, de a prelua sarcina înăbușirii revoltei de la Medieșu Aurit și de a raporta măsurile întreprinse acolo	256
<u>Anexa 14:</u> Mărturia preotului greco-catolic Dumitru Cherecheș din Medieșu Aurit, în legătură cu evenimentele petrecute.....	257
<u>Anexa 15:</u> Mărturia teologului Gavril Erdös din Apa, despre evenimentele de la Medieșu Aurit	259

<u>Anexa 16:</u> Mărturia lui Ștefan Zima, unul din fruntașii revoltei de la Medieșu Aurit, condamnat la moarte de judecătoria statarială.....	260
<u>Anexa 17:</u> Fotocopie ale mărturiilor lui Ștefan Zima	263
<u>Anexa 17, fila 1:</u> Fotocopie ale mărturiilor lui Ștefan Zima.....	264
<u>Anexa 17, fila 2:</u> Fotocopie ale mărturiilor lui Ștefan Zima.....	265
<u>Anexa 17, fila 3:</u> Fotocopie ale mărturiilor lui Ștefan Zima.....	266
<u>Anexa 17, fila 4:</u> Fotocopie ale mărturiilor lui Ștefan Zima.....	267
<u>Anexa 17, fila 5:</u> Fotocopie ale mărturiilor lui Ștefan Zima.....	268
<u>Anexa 18:</u> Raportul oficial al pretorului Boros Pál despre evenimentele din Medieșu Aurit	269
<u>Anexa 19:</u> Raportul primpretorului Szeöke Károly adresat prim-vicecomitelui Etvös Mihály, despre evenimentele ce au avut loc la Medieșu Aurit.....	271
<u>Anexa 20:</u> Mărturia lui Zágonyi Károly, funcționar al contelui Karacsay, privind afirmațiile făcute de acuzatul Dumitru Zima cu privire la predarea delegaților și primirea gărzilor în Medieșu Aurit	274
<u>Anexa 21:</u> Mărturiile lui Francisc Drăguș și Bilkei György despre evenimentele de la Medieșu Aurit	275
<u>Anexa 22:</u> Declarația administratorului de moșie Orbán Miklós privind evenimentele petrecute la Medieșu Aurit în zilele de 7-8 octombrie 1848	277
<u>Anexa 23:</u> Memoriul locuitorilor din Medieșu Aurit adresat împăratului Franz Joseph I, pentru a li se face dreptate în privința pagubelor suferite în timpul revoluției de la 1848 datat la 15 mai 1857.....	279
<u>Anexa 24:</u> Cel mai vechi document cu referire la Petru Bran, care se află în Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare, este din anul 1859 și se păstrează în arhiva școlii	281
<u>Anexa 25:</u> Imaginea primei pagini din <i>Foaie pentru Minte, Anima și Literatura</i> , Nr. 38, Miercuri 4 noiembrie 1859	282
<u>Anexa 25. a:</u> <1859 octombrie-noiembrie, Satu Mare>. Articolul lui Petru Bran <i>Limba română în gimnaziul din Satu Mare</i> , în care sunt înfățișate condițiile istorice și naționale care au impus necesitatea înființării catedrei de limba și literatura română la Gimnaziul romano-catolic din Satu Mare	283
<u>Anexa 26:</u> Scrisoarea protopopului Petru Bran din Satu Mare adresată arhidiaconului comitatului Satu Mare, în care propune ca acțiunile de colectare a fondurilor pentru ajutorarea studenților români săraci să fie inițiate prin intermediul sinoadelor spre a-și atinge scopul.....	287

<u>Anexa 27:</u> Corespondență dintre episcopul greco-catolic de Gherla Ioan Alexi și episcopul romano-catolic de Satu Mare Michael Haas.....	288
<u>Anexa 27. a:</u> Documentul nr. 2 al corespondenței.....	291
<u>Anexa 27. b:</u> Documentul nr. 3 al corespondenței.....	294
<u>Anexa 28:</u> Imaginea primei coperte și imaginile paginilor 2 și 3 a culegerii de texte <i>Margaritarie séu sentintie poetice filosofico-moralor-estetice</i> semnată de „Petru Brănu, protopopulu satumarelui si profes. de limb'a si literatur'a romana si de religiunea g.c. in Gymn. de Satumare”.....	297
<u>Anexa 29:</u> Statut de funcțiuni	298
<u>Anexa 30:</u> Elegie la premdurata denumire a Măr. Sale preluminatului Domn Vasile Erdeli de episcop g. c. al Oradiei mari	299
<u>Anexa 31.a:</u> Corespondența lui George Marchiș, B. A. R, 1006, f. 181prin care informează publicul cititor despre consecințele evenimentelor de la 1848	300
<u>Anexa 32:</u> Semne ale ctitoriei lui Ioan Boroș în municipiul Lugoj	301
<u>Anexa 33:</u> Imaginea primei coperte a studiului biografic apărut în anul 1939.....	302
<u>Anexa 34:</u> Corespondența lui Vasile Lucaciu la presa vremii B.A.R, mss. rom. f. 240.....	303
<u>Anexa 35:</u> Corespondența lui Vasile Leșianu B.A. R, 1009, f.61	305
<u>Anexa 36:</u> Corespondența lui Iustin Popfiu, B.A.R. 1006, f. 109	307
<u>Anexa 37:</u> Corespondența lui Vasile Pop, B.A.R. f.326.....	308
<u>Anexa 38:</u> Corespondența lui Dimitrie Hossu B.A.R 980, f.5.....	309
<u>Anexa 39:</u> Corespondența lui Ioan Anderco, B.A.R 981, f.76	310
<u>Anexa 40:</u> Corespondența lui Ioan Buteanu, B.A.R 1008, f.184.....	312
<u>Anexa 41:</u> Diorile Bihorului	313
<u>Anexa 42:</u> Culegere de folclor publicate în Foile lui Barițiu de Moise Sora Noac	314
<u>Anexa 43:</u> Folclor din ținutul Sătmăruului publicat de Paulina Pelle în revista Familia.....	315
<u>Anexa 44:</u> Iacob Brândușianu, Camerdian'a (Cămârzana).....	316
<u>Anexa 45:</u> Semne ale recunoștinței.....	337
<u>Anexa 45, a:</u> Semne ale recunoștinței	338
<u>Anexa 46:</u> Bustul lui Simion Bărnuțiu ridicat în municipiul Carei	339
<u>Anexa 47:</u> Din pomelniculu martiriloru români dela 1848-1849	340
<u>Anexa 48:</u> Orfanii. (Nuvelă istorică, din timpul abia trecută)	341
<u>Anexa 49:</u> Monumentul de la Medieșu Aurit	358

